

ЕКОНОМІКО-ПРАВОВИЙ ФАКУЛЬТЕТ

СЕКЦІЯ ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО

УДК 339.56

Балабанова Н.В.,

кандидат наук з державного управління, доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин

ЕКСПОРТНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Економіка України є експортоорієнтованою, адже понад третини національного продукту (34% за результатами 2021 р.) реалізується на зовнішніх ринках. Відтак експортний потенціал є одним з гарантів економічної безпеки країни та джерелом її валютних надходжень.

Із початком повномасштабної війни росії проти України експортний потенціал нашої країни зазнав суттєвих втрат. За даними Міністерства економіки у березні 2022 р. обсяг експорту України скоротився майже удвічі порівняно з лютим 2022 р. і становив 2,7 млрд. дол. США [1].

Падіння фізичних обсягів експорту у 3 кв. 2022 р. до відповідного періоду 2021 р. склало 47% (рис.1).

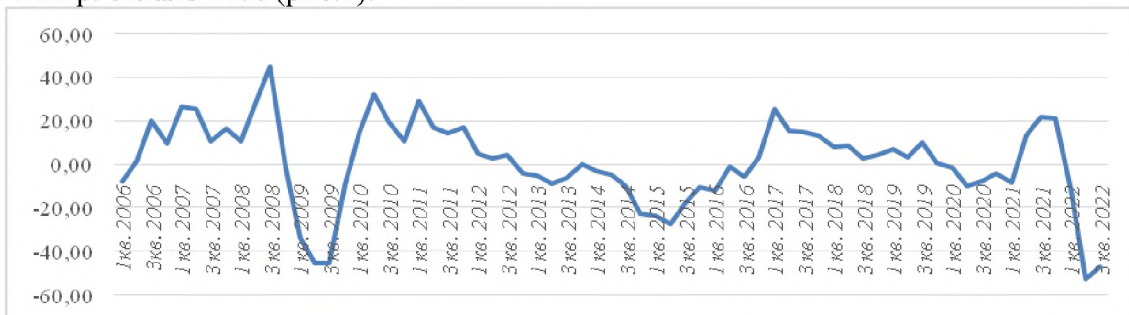

Рис.1. Темпи зростання фізичних обсягів експорту України, % (до відповідного періоду попереднього року) складено на основі [2]

Якщо на початку 2022 р. український експорт демонстрував позитивну динаміку порівняно з аналогічним періодом попереднього року, то у березні відбулось значне зниження поставань на зовнішні ринки — скорочення становило 50%. Поступове відновлення експорту почалося з травня 2022 р., а найкращі результати показали останні місяці завдяки розблокуванню українських портів. В цілому за 9 місяців 2022 р. Україна експортувала товарів на суму 33,065 млрд. дол. США, що майже на 32% менше, ніж обсяг товарного експорту за аналогічний період 2021 р.

У 2021 р. чорні метали займали перше місце серед експортних категорій товарів, у 2022 р. вони поступилися першістю зерновим культурам. Загалом війна суттєво вплинула на українську металургію. Скорочення експорту металів обумовлене двома основними причинами: падінням виробництва та порушенням логістичних шляхів, зокрема, через блокаду морських портів з боку росії (на морські перевезення у 2021 р. припадало 62% від загальної вартості експорту

товарів [1]). В цілому зниження експорту металургійної продукції за аналізовані I-III кв. 2022 р. склало майже 55% порівняно з I-III кв. 2021 р.

Таблиця 1

Товарна структура України

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	Експорт України			
	I-III кв. 2021 р., млн. дол. США	у % до 9 місяців 2021	у % до загального обсягу, %	I-III кв. 2022 р., млн. дол. США
I. Живі тварини; продукти	1104,3	119,2	3,3	926,6
II. Продукти рослинного	8868,1	91,4	26,8	9699,6
III. 15 Жири та олії тваринного	4295,0	93,9	13,0	4575,4
IV. Готові харчові продукти	1720,9	64,9	5,2	2652,4
V. Мінеральні продукти	3771,3	53,5	11,4	7052
VI. Продукція хімічної та	1003,1	53,4	3,0	1878,7
XV. Недорогоцінні метали та	5098,8	43,3	15,4	11763,1
XVI. Машини, обладнання та	2966,3	77,2	9,0	3841,8
<i>інше</i>	3841,1	-	11,6	5816,8
Усього	33065,5	68,6	100,0	48206,4

складено на основі [3]

У наслідок блокування морських портів постраждав аграрний сектор. За 9 місяців 2022 р. зниження експорту продукції рослинного походження склало близько 10% (у вартісному доларовому еквіваленті). Експорт продукції зернових вартістю 6149,7 млрд.дол.США (7756,9 млрд.дол. у 2021 р.) став можливим за рахунок наявності залишків базових сільськогосподарських культур в Україні. Також за результатами III кв. 2022 р. спостерігається зниження обсягів експорту продукції олійно-жирового сегменту АПК (близько 7% до аналогічного періоду попереднього року). Олійно-жировий сегмент є повністю експортоорієнтований, адже внутрішнє споживання складає 5-7%, а основна частина виробленої продукції спрямується на реалізацію на зовнішніх ринках. До інших секторів, які зазнали значних скорочень експорту за 9 місяців 2022 р. можна віднести: хімічну продукцію — 47%, машинобудування — 23% та мінеральні продукти – 47%.

Також військові дії позначились на зміні географічної структури експорту України. Якщо у 2021 р. основною країною-торговельним партнером був Китай, то за результатами трьох кварталів 2022 р. він займає 4 місце за обсягами експорту [3,4]. Такі зміни відбулися переважно через проблеми з логістикою агрокультур і значні втрати металургійного сектору нашої країни (на металургійний та агропромисловий сектор припадало близько 85% експорту у 2022 р.). Натомість лідерами серед покупців української продукції стали країни ЄС — Польща та Румунія, на які сумарно припадає близько 25% українського експорту в 2022 р. В цілому до країн ЄС за неповний рік біло спрямовано 65% експорту України. Також до п'ятірки лідерів торговельних партнерів у 2021 р. входила росія, яка станом на вересень 2022 р. займала 18 місце. Проте з урахуванням заборони у кінці вересня Урядом країни експорту української продукції до РФ, позиції останньої з урахуванням повного календарного року ще зазнають значних змін.

Порушення логістичних шляхів внаслідок бойових дій у країні спричинило різке скорочення експортних поставок з України і, як наслідок, поступову втрату

деяких традиційних для нашої країни сегментів на зовнішніх ринках. «Звільнені» ніші оперативно займають конкуренти (Китай, Індія), що призводить до зниження експортного потенціалу України та зростання загроз її подальшого розвитку. Також зберігається проблема сировинної орієнтації української економіки та експорту, на який припадає близько 70%.

У сформованих обставинах існуюча політика лібералізації імпорту зараз становить додаткову загрозу розвитку національної економіки. Економіка нашої країни і до початку 2022 р. була критично імпортозалежною, особливо що стосується високотехнологічних галузей. За баченням деяких економістів зараз існує і необхідність, і реальна можливість формування широкомасштабної політики імпортозаміщення, яка буде сфокусована на тих переробних виробництвах, для розвитку яких наша країна володіє достатнім сировинним потенціалом, а саме – на агропереробці та виробництві готових металевих виробів.

Література:

1. Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрямки забезпечення стійкості: наукове-аналітичне видання / наук.ред. Сторонянська І.З. Львів, ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долишнього НАН України. 2022, 70 с. URL.: <https://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>
2. UNCTADSTAT. United nations conference on trade and development. URL: <https://unctadstat.unctad.org/wds/ReportFolders/reportFolders.aspx>
3. Офіційний сайт Державної служби URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Експорт України під час війни: як змінилась структура поставчань української продукції за кордон URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/10/24/692959/>

УДК 339.97

Булатова О.В., д.е.н., професор, професор кафедри економіки та міжнародних економічних відносин, перший проректор

ОЦІНКА УМОВ ФОРМУВАННЯ СТІЙКОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Україна у світовій економіці залишається країною з низьким рівнем соціально-економічного розвитку, так у 2021 р. ВВП на душу становить 4835,6 дол. США за даними Світового банку, що на 20,7% більше порівняно з 2012 р., починаючи з 2015р. показник характеризується зростаючою динамікою (збільшився в 2,28 р.). При цьому порівняно з середнім рівнем ВВП на душу країн ЄС, що складає 38234 дол. США на душу, залишається у майже 8 разів меншим. Як показав розрахунок рівня співвідношення, рівень соціально-економічного розвитку України залишається на відмітці 12% від середнього по країнах ЄС, при чому порівняно з 2012 р. ситуація майже не змінилася, позитивним моментом є зменшення розриву з 7% у 2015 р. до 12,6% у 2020 р.

З урахуванням того, що українська економіка зростає в середньому на 2-3 % на рік, тоді як зростання світової економіки становить 3,7-3,9 %, а країн, що розвиваються, - у середньому 4,8-5,0%, окремих країн – 8-10 % [1], для країни є